

АГЕНЦИЈА ЗА ЗАШТИТА НА ПРАВОТО НА СЛОБОДЕН ПРИСТАП ДО
ИНФОРМАЦИИТЕ ОД ЈАВЕН КАРАКТЕР

ПОВРЗАНОСТ НА ПРИСТАПОТ ДО ИНФОРМАЦИИ ОД ЈАВЕН КАРАКТЕР СО ОТВОРЕНИТЕ ПОДАТОЦИ И ВЕШТАЧКАТА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА

Скопје, ноември 2024 година

ПОВРЗАНОСТ НА ПРИСТАПОТ ДО ИНФОРМАЦИИ ОД ЈАВЕН КАРАКТЕР СО ОТВОРЕНИТЕ ПОДАТОЦИ И ВЕШТАЧКАТА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА:

Вовед:

Пристапот до информации, отворените податоци и вештачката интелигенција (ВИ) се тесно поврзани теми кои значително влијаат на развојот на општеството, особено во контекст на зголемување на транспарентноста, ефикасноста и иновациите.

Отворени податоци се информации кои се достапни за јавноста, често објавени од јавни институции, приватни компании или непрофитни организации. Тие се структурирани така што секој може слободно да ги користи, анализира и споделува. Клучната цел на отворените податоци е да се овозможи поголема транспарентност и отчетност во општеството, како и да се стимулираат нови решенија и иновации.

Вештачката интелигенција, од друга страна, е технологија која користи алгоритми и аналитички методи за автоматска обработка и анализа на големи количини податоци. Постојано се развива и е во состојба да создаде вредни увиди од комплексни податоци, кои на луѓето би им биле тешко достапни преку традиционални методи.

Комбинирањето на отворените податоци и ВИ ја проширува можноста за пристап до квалитетни информации и овозможува нови апликации, кои можат да придонесат за општествена корист. На пример, преку анализа на отворените податоци со помош на ВИ, можат да се создадат предвидувачки модели за јавни здравствени проблеми, урбанистичко планирање или заштита на животната средина. На овој начин, пристапот до информации не само што станува побрз и поефикасен, туку и помага во решавањето на реални проблеми.

Сепак, за да се постигне максимален потенцијал, потребно е да се развијат јасни регулативи и стандарди кои ќе осигураат дека информациите ќе бидат користени етички, транспарентно и со почитување на приватноста на граѓаните.

Со тоа, пристапот до отворени податоци значително го поттикнува развојот на вештачката интелигенција и ја зголемува нејзината практична примена во различни области како што се здравство, транспорт, економија и јавна администрација.

Во современиот дигитален свет, пристапот до информации, отворените податоци и вештачката интелигенција се три различни концепти, но истовремено и тесно поврзани, бидејќи секој од нив овозможува побрза, поефикасна и потранспарентна размена на знаење. Разбирањето на нивните различности и меѓусебната поврзаност може да го подобри нивното користење во секојдневниот живот, како и во научните и деловните сфери.

Пристап до информации: Овој концепт ја претставува способноста на поединците, организациите и јавноста да добијат пристап до податоци, документи и информации кои се од значење за нив. На пример, законите за слободен пристап до информации (ЗСПИ) им овозможуваат на граѓаните пристап до јавни податоци од владините институции. Пристапот до информации е клучен за транспарентноста и отчетноста, а основен принцип е дека секој граѓанин треба да има можност да пристапи до податоците кои се релевантни за нивниот живот и јавниот интерес.

Отворени податоци: Отворените податоци се специфична форма на пристап до информации, при што податоците се достапни јавно, слободно за користење, модифицирање и споделување. Обично, ваквите податоци се подгответи на начин што овозможува нивна автоматска обработка и анализа, што ги прави корисни за различни истражувачки и деловни цели. Примери на отворени податоци се статистички информации, податоци за јавното здравје, демографија, транспорт и екологија, кои се достапни за да ги користат сите заинтересирани страни.

Вештачка интелигенција (ВИ): Вештачката интелигенција користи напредни алгоритми и аналитички методи за обработка на податоци, што им овозможува на машините да учат од огромни количини на информации. ВИ ги користи отворените податоци како гориво за креирање модели кои можат да решаваат сложени проблеми и да направат предвидувања. На пример,

преку анализа на отворените податоци, ВИ може да ги предвиди трендовите во јавното здравје, климатските промени или економските движења.

РАЗЛИКИ И ПОВРЗАНОСТ:

Разлики: Пристапот до информации е поширок концепт кој го опфаќа правото на секој поединец да има пристап до релевантни информации, додека отворените податоци се специфичен начин на споделување податоци кои се структурирани и слободни за користење. ВИ пак, е технологија која обработува податоци и од нив создава вредни увиди во податоците.

Поврзаност: Отворените податоци служат како основа за многу ВИ апликации, бидејќи овозможуваат масовен пристап до информации кои се релевантни за машинското учење. Кога институциите обезбедуваат отворени податоци, тие директно придонесуваат за развој на нови ВИ решенија, кои можат да помогнат во решавање на општествени и деловни проблеми.

Пристапот до информации, отворените податоци и вештачката интелигенција претставуваат алатки кои заедно го обликуваат начинот на кој општеството ги користи и управува со податоците, со што се овозможува поголема иновативност, транспарентност и одговорност.

ПРИСТАПОТ ДО ИНФОРМАЦИИ ВО КОНТЕКСТ НА ОТВОРЕНИТЕ ПОДАТОЦИ:

Пристапот до информации од јавен карактер е клучен принцип кој ја осигурува транспарентноста и отчетноста на институциите пред граѓаните, овозможувајќи им пристап до податоци што се од јавен интерес. Овој пристап е особено важен во контекст на **отворените податоци**, бидејќи овозможува податоците да бидат не само достапни по барање, туку и **проактивно објавени** од страна на институциите во формат кој е лесно достапен и корисен за јавноста.

Што значи пристап до информации од јавен карактер?

Пристапот до информации од јавен карактер е законско право кое им овозможува на граѓаните, новинарите и истражувачите пристап до документи и информации кои ги поседуваат јавните институции. Главната цел е да се осигура дека институциите работат на транспарентен начин и дека граѓаните можат да дознаат како се носат одлуки кои влијаат на нивните животи. Со ова, јавноста може да учествува во демократските процеси, да следи како се трошат јавните ресурси и да ги поттикнува институциите да работат поодговорно.

Како пристапот до информации е поврзан со отворените податоци?

Отворените податоци претставуваат напреден облик на пристап до информации, при што податоците што се од јавен интерес се објавуваат **проактивно** и се достапни во дигитален, машински читлив формат. Ова значи дека граѓаните, бизнисите и истражувачите не мора да поднесуваат посебни барања за пристап до овие информации, бидејќи институциите ги објавуваат автоматски.

Отворените податоци овозможуваат:

- **Поедноставен пристап до информации:** Наместо да поднесуваат формални барања, граѓаните и компаниите можат лесно да пристапат до податоците кои им се потребни преку јавни платформи за отворени податоци.
- **Транспарентност и иновации:** Институциите со објавување на отворените податоци ја зголемуваат транспарентноста, а граѓаните и деловните субјекти можат да ги користат овие податоци за иновации, истражувања и создавање нови производи и услуги.

- **Ефикасност и зголемена отчетност:** Кога податоците се достапни како отворени податоци, се зголемува отчетноста на јавните институции, бидејќи секој може да провери како се носат одлуки и дали тие се во согласност со јавниот интерес.

Предности на отворените податоци во контекст на пристапот до информации

Отворените податоци обезбедуваат значајни придобивки во однос на традиционалниот пристап до информации од јавен карактер:

- **Поедноставена достапност и брзина:** Наместо да чекаат одговор на барање за информации, корисниците можат веднаш да пристапат до податоците преку онлајн платформи.
- **Податоци во структуриран формат:** Отворените податоци се објавуваат во дигитален формат погоден за анализа, што е корисно за истражувачи и деловни субјекти кои сакаат да создадат апликации или аналитички модели.
- **Зголемена транспарентност и доверба:** Кога институциите редовно објавуваат податоци, се зголемува довербата на граѓаните и јавноста кон нивната работа.

Заклучок

Приступот до информации од јавен карактер и отворените податоци се меѓусебно поврзани концепти што го поддржуваат правото на јавноста да биде информирана како и транспарентноста на институциите. Отворените податоци го унапредуваат пристапот до информации овозможувајќи поедноставен и проактивен начин за споделување информации, со што придонесуваат за зголемена отчетност, доверба и иновации во општеството.

ПРИСТАПОТ ДО ИНФОРМАЦИИ ВО КОНТЕКСТ НА ВЕШТАЧКАТА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА:

Пристапот до информации и вештачката интелигенција (ВИ) претставуваат различни концепти, но се тесно поврзани и во многу случаи се во меѓусебна интеракција. Овие два концепти придонесуваат кон подобро информирano општество и поефикасни процеси на носење одлуки. Еве ги клучните разлики и нивната поврзаност:

Пристап до информации

Пристапот до информации е уставно и законско право кое им овозможува на граѓаните, истражувачите и новинарите да побараат и добијат податоци и документи од јавните институции. Ова право, загарантирано во многу демократски држави преку закони за слободен пристап до информации и меѓународни документи, ја зголемува транспарентноста и отчетноста на институциите и им овозможува на граѓаните да учествуваат во јавниот живот и да следат како се носат одлуките.

Клучни карактеристики:

- Се однесува на јавни податоци и информации кои институциите ги имаат, а граѓаните имаат право да ги добијат.
- Целта е зголемување на транспарентноста и демократизација на знаењето.
- Потребно е институциите проактивно да ги објавуваат информациите или да одговараат на барањата за пристап.

Вештачка интелигенција (ВИ)

Вештачката интелигенција е технологија која користи алгоритми и анализи за да извлече значајни информации од големи количини податоци. Со користење на техники како машинско учење и длабоко учење, ВИ може автоматски да анализира, обработува и интерпретира податоци со цел да предвиди трендови, да решава проблеми и да носи препораки кои би биле тешки за луѓето да ги обработат на рачен начин.

Клучни карактеристики:

- ВИ е технологија која го користи пристапот до податоци за да учи, анализира и решава проблеми.

- Нема пристап до податоци по своја иницијатива; мора да ги добие од бази на податоци кои може да бидат и јавни и приватни.
- Ги користи податоците за да создаде аналитички модели, предвидувања и интелигентни системи.

Разлики меѓу пристапот до информации и ВИ

- **Цел на податоците:** Пристапот до информации се однесува на правото на граѓаните да пристапат до податоците што ги поседуваат јавните институции, додека ВИ претставува технологија која користи податоци за автоматизирана обработка и анализа.
- **Користење на податоци:** ВИ зависи од достапноста на податоци за да изврши задачи, додека пристапот до информации овозможува правен механизам за добивање на тие податоци.
- **Контекст на примена:** Пристапот до информации е право кое се користи за да се зголеми транспарентноста, додека ВИ се користи за обработка и анализа на податоци и за поддршка во донесувањето на одлуки.

Поврзаност и дополнителни можности

ВИ може да биде важен алат за анализирање на информациите што се достапни преку пристапот до информации. На пример:

- **Анализа на јавните податоци:** Со помош на ВИ, јавните податоци можат да бидат анализирани на начини што овозможуваат да се извлечат значајни увиди и трендови, кои инаку би останале скриени.
- **Автоматизирање на процесот на пристап до информации:** ВИ може да се користи за автоматска обработка на барањата за пристап до информации, што ќе го направи процесот побрз и поефикасен.
- **Предвидувачки модели и алатки за донесување одлуки:** Кога јавните податоци се обработени со ВИ, може да се создадат модели што ќе го олеснат донесувањето одлуки во сфери како јавното здравје, екологијата и економијата.

Заклучок

Пристапот до информации и вештачката интелигенција претставуваат клучни аспекти на модерната дигитална ера. Пристапот до информации овозможува транспарентност, додека вештачката интелигенција го олеснува користењето на тие информации за да се извлечат корисни и применливи увиди. Заедно, тие создаваат нови можности за информирано,

транспарентно и ефективно управување со податоците во јавниот и приватниот сектор.

* * *

ЗАКЛУЧОК ЗА ПОВРЗАНОСТ НА ПРИСТАПОТ ДО ИНФОРМАЦИИ ОД ЈАВЕН КАРАКТЕР СО ОТВОРЕНИТЕ ПОДАТОЦИ И ВЕШТАЧКАТА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА се фокусира на тоа како пристапот до информации од јавен карактер во Северна Македонија е поврзан со концептите на отворени податоци и вештачка интелигенција (ВИ). Во овој краток документот се разгледуваат предизвиците и можностите што произлегуваат од интегрирањето на отворените податоци и ВИ во јавната администрација, како и во процесите на донесување одлуки.

Заклучоците вклучуваат:

- Правна Рамка:** Постоечките закони за пристап до информации и отворени податоци како основа за промовирање транспарентност и отчетност на институциите.
- Предизвици и Можности:** Проблеми со заштита на приватноста, квалитет на податоците, и инфраструктура за отворени податоци. Сепак, користењето на отворени податоци може да ја зајакне јавната доверба и да го подобри функционирањето на институциите.
- Улогата на ВИ:** Примената на ВИ овозможува обработка на големи и обемни податоци, што може да ја подобри достапноста на информациите и да открие нови согледувања за тоа кои се потребите на јавноста.
- Препораки:** Потребно е да се зајакне законската рамка, да се инвестира во технологии и експертиза, како и да се создадат партнерства помеѓу јавниот и приватниот сектор за оптимално искористување на отворените податоци и ВИ.

Во иднина, користењето на отворените податоци и ВИ ќе доведе до подобрување на транспарентноста, пристапноста до информации, а овој интегриран пристап ќе ги подобри и сèкупните јавни услуги во Северна Македонија.

Автор:

Оливер Серафимовски